

Bennebroek

- BOESVELD, A., 2013b. Onderzoek naar de gevolgen van oude beheermaatregelen en herstellingrepen voor Nauwe korfslak in Meijndel & Berkheide en de bescherming van leefgebieden. – Stichting ANEMOON, Lisse.
- DE BRUYNE, R.H., S.J. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN (Red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Uitgeverij Tirion, Utrecht en Stichting ANEMOON, Lisse.
- DE BRUYNE, R.H., F.H. PERK, H. DEKKER & I. VAN LENTE, 2015. Pluimdragers en slijkgapers: Nederlandse namen voor onze weekdieren. Herziene systematische naamlijst met etymologie. – NMV en Stichting ANEMOON, Leiden/Lisse.
- ESSINK, K., 2015a. De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* (Bruguière, 1789) op Schiermonnikoog in 2015. – Spirula 405: 14-17.
- ESSINK, K., 2015b. Brakwaterkoks, nieuw voor Ameland. – Zoekbeeld, Nieuwsbrief van Stichting ANEMOON 5(2): 11-12.
- ESSINK, K., 2016. De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* op Schiermonnikoog - een nieuwe vondst. – Spirula 406: 32-33.
- JANSEN, E.A., 2015. Veldgids slakken en mossels - land en zoetwater. – KNNV Uitgeverij, Zeist.
- VAN LEEUWEN, S.J., 2003. Inventarisatie van land- en zoetwatermollusken op Ameland. – De Kreukel 39 (3): 45-54.
- VAN LEEUWEN, S.J., 2006. Verslag van de excursie naar Ameland op 12 en 13 november 2005. – Spirula 348: 3-6.
- VAN LEEUWEN, S.J. & B. VAN TOOREN, 2003. Veranderingen in voorkomen van land- en zoetwatermollusken op Ameland. – De Levende Natuur 104 (2): 54-57.
- NATURA 2000-ontwerpbeheerplan Ameland (5), Concept-ontwerpbeheerplan periode 2015-2022. – Ministerie van Economische Zaken/Directie Natuur & Biodiversiteit, 2015.
- WAARNEMING.NL, 2015: <http://www.waarneming.nl> (geraadpleegd op 27-12-2015)
- WADDENACADEMIE.NL, 2016. <http://www.waddenacademie.nl/themas/geowetenschap/audit-monitoring-bodemdaling-ameland/>

Adressen van de auteurs

Hannco Bakker: hanncobakker@hotmail.com

Jaap de Boer: j.h.de.boer@kpnmail.nl

Verslag van de excursie naar het eiland Tiengemeten in het Haringvliet op 9 mei 2015

Fig. 1. Inham van het Haringvliet. Foto: Gab Mulder.

Anthonie D.P. van Peursen

Report on an excursion to the island Tiengemeten in the Haringvliet, May 9, 2015

Summary

On May 9, 2015 13 individuals took part in an excursion on Tiengemeten, an island in the Haringvliet, province of Zuid-Holland. The island is managed by Natuurmonumenten, a Dutch organization for nature conservation. In all, 31 species of mollusks were found. Unfortunately no suitable biotope for the species *Mercuria anatina* (Poiret, 1801) was found, due to the fact that the water transition (an overflow) was closed because of the fight against the invasive freshwater plant *Ludwigia peploides*. Because more than half of the participants also appeared to be very interested in birds, by exception a table is included listing birds observed and/or heard.

Fig. 2. Bemonsterde locaties op Tiengemeten (rode stippen). Bron: Google Maps.

Fig. 4. Kleine waterteunisbloem *Ludwigia peploides*. Foto: Wim van Vliet.

Fig. 3. De afgesloten waterovergang. Foto: Gab Mulder.

Fig. 5. Voor de waterovergang. Foto: Gab Mulder.

Inleiding

Op 9 mei 2015 hebben 13 personen (inclusief de gids) deelgenomen aan een NMV-excursie op Tiengemeten. Deelnemers (op alfabetische volgorde van achternaam): Aart van den Berg, Peter & Margret Breeman, Han Gerrits, Jeroen Goud, Henk Menkhorst, Gab Mulder, Anthonie van Peursen (excursieleiding), Ronald Setzinger & zoon Nathan, Marian Slooff en Rob Vink.

De auteur had van Natuurmonumenten toestemming gekregen voor deze excursie op het door hen beheerde eiland. Ook was er een natuurgids van Natuurmonumenten, de heer Henk de Waard, ingehuurd. Dit om zo efficiënt mogelijk te kunnen zoeken. Na de overtocht met de pont hebben we eerst iets gedronken in het restaurant "Pannenkoeken bij Hélène" om ook een plan te kunnen maken waar te inventariseren. Door het gidsen van Henk werden we direct naar de gevraagde locaties gebracht. Daarbij wist hij ook interessante ontwikkelingen over dit gebied te vertellen.

Omdat meer dan de helft van de deelnemers ook erg geïnteresseerd bleek te zijn in vogels is bij hoge uitzondering (omdat het geen malacologische informatie is) in dit verslag ook een lijst van waargenomen en/of gehoorde vogels opgenomen (tabel 2). In totaal ging het om 46 soorten vogels.

Bemonsterde plekken

Op de plattegrond staat de gelopen route aangegeven (fig. 2). Uiteraard is er onderweg ook wel langs het pad gekeken, waarbij met name naaktslakken gevonden werden. Deze waargenomen weekdieren zijn weergegeven in tabel 1 onder 1. In totaal zijn er 31 soorten gevonden: 15 zoetwater soorten (waaronder vier soorten tweekleppigen) en 16 landslakken (waaronder vijf naaktslakken).

Het eerste doel was de waterovergang (een overloop) aan de oostkant van het eilandje. De hoop was om hier de Getijdenslak *Mercuria anatina* (Poiret, 1801) te vinden, een niet zo algemene soort die leeft in een zoetwater getijden gebied. Helaas was de waterovergang helemaal afgesloten (fig. 3, 5). Henk legde uit dat dit is gebeurd om de Kleine waterteunisbloem *Ludwigia peploides* te bestrijden (fig. 4; zie ook Leeuwis, 2013, p. 93). Deze soort komt van nature niet in Nederland voor, is winterhard en ontwikkelt zich snel. Daardoor kan deze soort een ernstige bedreiging gaan vormen voor inheemse soorten. Men wil koste wat kost voorkomen dat deze soort zich gaat verspreiden naar de Biesbosch, omdat daar de bestrijding van deze plant zo goed als onmogelijk is. Voor meer informatie zie Natuurmonumenten.nl.

Dus momenteel is er op Tiengemeten nog geen geschikt biotoop voor de Getijdenslak en Henk de Waard verwacht dat het nog wel vijf jaar kan duren voordat dat er wel een geschikt biotoop

Fig. 6. Mollusken zoeken voor de waterovergang. Foto: Gab Mulder.

Fig. 8. Lunchpauze. Foto: Gab Mulder.

Fig. 7. Slakken zoeken bij de aardappelloods. Foto: Gab Mulder.

Fig. 9. Grote aardslak *Limax maximus*. Foto: Rob Vink.

aanwezig is (dus in 2020 weer een excursie naar Tiengemeten?). Uiteraard hebben we op deze plek wel naar mollusken gezocht (fig. 6, 7). Het resultaat staat onder 2 aangegeven in tabel 1.

Vervolgens zijn we in westelijke richting over het eiland gelopen. Bij een vervallen aardappelloods hebben we gezocht en gepauzeerd (fig. 7, 8). De resultaten van de vondsten van deze locatie zijn in tabel 1 onder 3 weergegeven. Aardig om te vermelden is dat er op deze locatie twee *Vertigo* soorten zijn gevonden: op boomstronken tussen dood hout en mos.

Daarna zijn wij het eiland in noordelijke richting overgestoken. In een slootje aan de westzijde van het pad naar het noorden zijn een paar zoetwatermollusken gevonden. Deze vondsten zijn in tabel 1 onder 4 weergegeven.

Aan de noordkant van het eiland is in een kleine inham van het Haringvliet naar mollusken gezocht (fig. 1). Veel kapot en dood materiaal in de bodem; hierin ook restanten van marien materiaal. De vondsten van deze locatie staan in tabel 1 onder 5 weergegeven.

Afsluiting

Deze excursie met droog weer hebben we afgesloten op het terras van “Pannenkoeken bij Hélène”, waar ook de eerste gegevens op een rijtje werden gezet met behulp van de NMV-zoekkaarten en Kerney & Cameron (1980). Voor het beoordelen van de opnames van de naaktslakken is onder meer gebruik

gemaakt van Van den Neucker, 2015.

Hier wil ik nog verwijzen naar een kleine selectie uit de mooie opnames van mollusken die door Rob Vink in het veld zijn gemaakt: Grote aardslak *Limax maximus* (fig. 9); Zwartgerande tuinslak *Cepaea nemoralis* (fig. 10) en Rode wegslak *Arion rufus* (fig. 11).

Tot slot wil ik iedereen bedanken die heeft deelgenomen aan deze excursie en gegevens heeft geleverd. Ook wil ik Henk Menkhorst hartelijk danken voor het kritisch doornemen van de tekst van dit verslag.

Geraadpleegde bronnen

KERNEY M.P. & R.A.D. CAMERON, 1980. Elseviers Slakkengids. – Elsevier, Amsterdam.

NATUURMONUMENTEN.NL. www.natuurmonumenten.nl/nieuws/bestrijding-kleine-waterteunisbloem-op-tiengemeten.

LEEWIS, R., 2013. – Veldgids exoten. KNVV Uitgeverij, Zeist. NMV-zoekkaarten, 2008.

VAN DEN NEUCKER, T., 2015. Naaktslakken op naam brengen op basis van externe kenmerken. – © Inbo.

Adres van de auteur
adppeursen1951@kpnmail.nl

Fig. 10. Paring Gewone tuinslak *Cepaea nemoralis*. Foto: Rob Vink.

Fig. 11. Gewone wegslak *Arion rufus*. Foto: Rob Vink.

Tabel 1. Vondsten van Tiengemeten

Zoetwatermollusken	vindplaatsen:	1	2	3	4	5
Gastropoden	Nederlandse naam					
<i>Bithynia tentaculata</i>	Grote diepslak					*
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	Jenkins waterhoren		*			
<i>Galba truncatula</i>	Leverbotslak		*			
<i>Physella acuta</i>	Puntige blaashoren		*			
<i>Lymnea stagnalis</i>	Gewone poelslak		*			
<i>Planorbis planorbis</i>	Gewone schijfhoren				*	
<i>Radix auricularia</i>	Oorvormige poelslak			*		
<i>Radix balthica</i>	Ovale poelslak					*
<i>Radix labiata</i>	Begroeiende poelslak				*	
<i>Stagnicola palustris</i>	Moeraspoelslak					*
<i>Valvata piscinalis</i>	Vijver-pluimdrager					*
Tweekleppigen	vindplaatsen:	1	2	3	4	5
<i>Corbicula fluminea</i>	Aziatische korfmossel					*
<i>Dreissena polymorpha</i>	Gew. driehoeksmossel					*
<i>Pisidium spec.</i>	Erwtmossel		*		*	*^
<i>Unio pictorum</i>	Schildersmossel					*

Aantallen gevonden exemplaren zijn niet vermeld omdat niet altijd geteld is, maar vaak alleen de waarneming is genoteerd.

Soort alleen anatomisch te determineren

^ Aafgesleten doubletje; lengte 3 mm, hoogte 2 mm

! Op verschillende plekken zeer algemeen

Landmollusken						
<i>Arianta arbustorum</i>	Heesterslak	*				
<i>Cepaea nemoralis</i>	Zwartgerande tuinslak	*				
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren			*		
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje			*		
<i>Oxychilus alliarius</i>	Look-glansslak			*		
<i>Pupilla muscorum</i>	Mostonnetje			*		
<i>Succinea putris</i>	Gewone barnsteenslak	*				
<i>Trochulus hispidus</i>	Gewone haarslak			*		
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak			*		
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak			*		
<i>Zonitoides nitidus</i>	Donkere glimslak			*		
Naaktslakken						
<i>Arion rufus</i>	Rode wegslak	*				
<i>Arion intermedius</i>	Egel-wegslak	*				
<i>Deroceras laeve?</i>	Kleine akkerslak?	*				
<i>Deroceras reticulatum</i>	Gevlekte akkerslak	*				
<i>Limax maximus</i>	Grote aardslak	*				

(1) Tijdens de excursie langs pad e.d.

(2) Oostkant bij afgezette waterovergang (zie verslag)

(3) Bij de vervallen aardappelloods

(4) Uit slootje aan westzijde van pad naar noordkant

(5) Uit Haringvliet, kleine inham aan noordzijde van Tiengemeten

Tabel 2. Waargenomen en/of gehoorde vogels. Soortgegevens geleverd door Marian Slooff.

Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>
Aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Merel	<i>Turdus merula</i>
Grote zilverreiger	<i>Ardea alba</i>	Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	Tuinfluit	<i>Sylvia borin</i>
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	Oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>	Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobanus</i>
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	Kokmeeuw	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>
Grauwe gans	<i>Anser anser</i>	Zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>	Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>
Canadese gans	<i>Branta canadensis</i>	Kleine mantelmeeuw	<i>Larus graellsii</i>	Koolmees	<i>Parus major</i>
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	Kauw	<i>Corvus monedula</i>
Krakeend	<i>Mareca strepera</i>	Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	Ringmus	<i>Passer montanus</i>
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>
Torenavalk	<i>Falco tinnunculus</i>	Huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	Putter	<i>Carduelis carduelis</i>
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>